

ARGUMENTE ÎNTÎRZIATE

O serie din problemele sau aspectele atinse în trecut, de-a lungul câtorva ani de existență neîntreruptă (uneori nedorit întreruptă) în unica revistă de specialitate a acestor însemnări contradictorii, ar fi putut fi mai amplu dezvoltate, studiate cu mai multă atenție și profunzime, argumentate mai temeinic, poate sistematizate cu o anumită rigoare, mai savant abordate și mai cu strălucire exprimate; dar, asumându-mi riscul de a fi cu superficialitate catalogat drept superficial, trebuie să recunosc că, spre deosebire de Creangă, care, într-o scrisoare adresată lui Titu Maiorescu - referindu-se la povestirea "Moș Nichifor Coțcariul" - mărturisea că a scris lung "pentru că n-am avut timp să scriu scurt", eu nu pot afirma decât contrariul: am scris scurt pentru că n-am avut răgazul să-mi dezvolt anumite idei sau puncte de vedere.

De fapt, inițial, aceste însemnări, grăbite și spontane, nu intenționam a fi date publicității, neurmărind alt scop decât cel al autocunoașterii și al autodeterminării prin delimitarea și consemnarea unor puncte de vedere oscilante, care se străduiau să reflecte cu sinceritate un raport personal cu vremea și vremile; un dialog permanent cu lumea, cu teatrul, cu lumea teatrului și teatrul lumii și în primul rând cu mine însumi.

Caracterul pestriț, mozaicat, caleidoscopic s-a impus de la sine, fiind determinat în parte de spiritul și traseul mai puțin riguros și mai degrabă fluctuant pe care îl parcurge în genere orice discuție liberă. (Cu atât mai mult cu cât eu însumi

am fost propriul meu interlocutor.)

Contradicțiile reale sau aparente mi-au apărut nu voit ci nevoit, probabil ca un reflex involuntar al spiritului meu polemic și al unei adversități structurale îndreptate împotriva ideilor fixe sau pe cale de a deveni, căci în clipa în care cred că am ajuns să știu un lucru încep să mă și îndoiesc de el, punând orice concluzie sub semnul întrebării sau deseori negînd-o cu înverșunare, inflexibilitatea punctelor de vedere nereprezentînd pentru mine un criteriu al personalității (după cum nici schimbarea bruscă, drept urmare a unor presiuni exterioare sau labilități conjuncturale).

Convingerea mea, ca om de teatru, aproape că se identifică cu cea a domnului de Sade în celebra piesă a lui Peter Weiss:

"Cînd cred că am descoperit un lucru încep imediat să mă îndoiesc de el și trebuie curînd să-l și distrug ceea ce facem noi nu e decât fantoma a ceea ce am vrea să facem.

Și nimeni nu ajunge niciodată la alte adevăruri

decît la cele schimbătoare ale experienței sale."

De altfel, procedeul acesta ține de o atitudine și de un mod de gîndire ce-și află rădăcinile în cultura unor popoare străvechi.

După cum ne amintește Goethe, mahomedanii își încep educația filozofică pornind de la principiul că nu există nimic despre care să nu se poată afirma contrariul; astfel se naște îndoiala, iar îndoiala este fermentul care dă naștere unui alt principiu. Principiul devenit

sinteză nefiind altceva de fapt decît o etapă a unei noi teze, deci o nouă treaptă pe scara infinită a cunoașterii, ce trece printr-o succesiune de îndoieli creatoare. Între cei ce colecționează certitudini și cei ce se zbat în contradicții - "contradicții ce formează substanța activității spiritului nostru", după expresia lui Paul Valéry, - cei din urmă sînt cu adevărat potențialii creatori. Aceștia vor fi nemulțumiți în permanență, urmărind nu doar finalizarea actului artistic ci și descoperirea procesualității lui. Analiza propriului proces de creație mi se pare uneori mai importantă în materie de artă decît finalizarea sau căutarea unor procedee specifice în dorința de a-ți determina un stil mai mult sau mai puțin specific.

Nu vreau să susțin prin asta că nu mă interesează produsul artistic finit, dar în nici un domeniu de activitate artistică - și cu atât mai mult în teatru - nu se obțin "produse" finite. Efortul finisării întru desăvîrșire nu are nimic comun cu un lucru terminat. Astfel, însetați de adevăr, artiștii autentici se condamnă de bună voie la o muncă silnică pe viață.

Se zice că Lessing s-ar fi exprimat o dată că, dacă Dumnezeu ar voi să-i dăruiască adevărul, el ar respinge un asemenea dar, preferînd osteneala de a-l căuta el însuși. Or, blestemul și binecuvîntarea artei noastre, la carul căreia ne-am înhămat de bună voie și nesiliți de nimeni, este de a parcurge un drum întortocheat, plin de dificultăți și contradicții, către un pămînt al fîgăduinței, către un teritoriu mirific care nu există de fapt decît în mintea fiecăruia dintre noi. ■ VALERIU MOISESCU
iulie 1988